

ทำอย่างไรดี เมื่อสังคมแยกขั้ว

ในวัยเด็ก คงไม่มีใครที่จะไม่เคยเล่นกระดานหก ที่ผู้เล่นต่างผลัดกันเป็นผู้คนนำหน้าตัว ให้ปลายกระดานที่ตนนั่งติดอยู่กับพื้น เพื่อให้ปลายอีกด้านหนึ่งของไม้กระดานที่ผู้เล่นอีกคนนั่งอยู่ลอยขึ้นไป การเล่นเกมนี้ เป็นตัวสะท้อนของการเรียนรู้ประสบการณ์ของคู่ตรงข้าม ในอีกหลายๆ การละเล่น หรือแม้แต่ในกีฬาต่างๆ ก็มักมีการแบ่งการเล่นออกเป็น ๒ ข้าง หรือ ๒ ทีม ไม่ว่าจะทีมที่มีผู้เล่น ๑ คน ไปจนถึงหลายคน ที่สุดของการละเล่นหรือกีฬา จบลงด้วยการหาว่าใครชนะ ใครเก่งที่สุด แม้ว่าจะมีเป้าหมายเพื่อความสนุกสนาน แต่สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่คือ การแข่งขัน แบ่งแยก ระหว่างฉันและเธอ พวกเราและพวกเขา

๑ - ๑ = ความขัดแย้ง (One against One / Contradiction)

การเล่นกระดานหก เป็นบทเรียนเล็กๆ ที่สะท้อนถึงสังคมทุกวันนี้ที่ความสัมพันธ์ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ความร่วมมือกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเชื่อมโยงกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นจากฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่งเข้าหากัน กำลังหดหายไป ในทางกลับกันกลับมุ่งทำให้สองสิ่งที่อยู่คู่ตรงข้ามกัน เป็นความขัดแย้งขึ้นมา และดูเหมือนจะผลักดันให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในปลายขั้วอย่างสุดลิ่ม อาทิ เห็นความสำคัญของร่างกาย (เป็นเสมือนวัตถุ) จนละเลยคุณค่าชีวิตฝ่ายจิต, เรื่องนายจ้าง (ลงทุนน้อยสุด ผลประโยชน์สูงสุด) กับลูกจ้าง (ทำงานเต็มที่ รายได้ขั้นต่ำ), รัฐบาลจัดตั้ง (ทหารกับข้าราชการ) กับรัฐบาลเลือกตั้ง (นักการเมืองกับพ่อค้า), ทุนนิยมกับการก่อการร้าย, ลิขสิทธิ์ทางปัญญา (เพื่อส่วนตัว) กับกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม (การแบ่งปัน), ความก้าวหน้าทางการแพทย์ (การค้นพบยารักษาโรคใหม่ๆ) กับคนจนไม่สามารถเข้าถึงการรักษา (ค่ายาแพง), ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับความรุนแรงในสังคม (คลิปวิดีโอ) และอื่นๆ หรือแม้แต่สภาพการเมืองของสังคมไทยทั้งในช่วงรัฐบาลทักษิณ และรัฐบาลทหารก็สร้างทางเลือกเชิงบังคับให้ผู้คนจำต้องเลือกเดินเพียงสองทาง ถ้าไม่เลือกทางซ้ายก็ต้องเลือกทางขวา เห็นด้วยกับคมข. หรือสนับสนุนระบอบธนาธิปไตย รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ หรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้น การจำต้องเลือกข้างใดข้างหนึ่งหรือไม่เลือกอีกข้างหนึ่งที่มีป้ายคำนิยามแบบเหมาวมถึงคุณลักษณะแต่ละข้างปักธงไว้เรียบร้อยแล้ว ได้ผลักดันให้คนตกอยู่ในสภาวะจำยอมเต็มไปด้วยความอึดอัดไม่สามารถปฏิบัติอิสรภาพของตนอย่างแท้จริง เช่นนี้แล้ว อะไรเป็นดุลยภาพระหว่างของสองสิ่ง เรื่องสองเรื่อง ความขัดแย้งสองความขัดแย้ง

๑ + ๑ = เอกภาพ (One plus One / Unity)

“ความขัดแย้ง” ก็มีคุณูปการในตัวมันเอง จากบทเรียนการผสมสีในวิชาศิลปะ เด็กๆ มักถูกสอนให้เรียนรู้ความแปลกใหม่ของสีที่เกิดขึ้นใหม่ จากการนำสีหลักสองสีมาผสมกัน โดยเฉพาะสีตรงข้ามกันถึงจะดี เช่น สีเหลืองมาผสมกับสีแดงจะได้สีส้ม สีน้ำเงินผสมกับสีแดงได้สีม่วง หรือสีเหลืองกับสีน้ำเงินเป็นสีเขียว สิ่ง ศิลปะสอน คือ

ปรัชญาที่สำคัญแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ โลกแห่งการผสมกลมกลืน โลกแห่งการที่ฝ่ายหนึ่งต่างออก จากขอบเขตของตนเองเข้าสู่เขตแดนของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อสร้างสภาวะใหม่ สร้างความหมายและคุณค่าใหม่

นักสังคมวิทยาเชิงโครงสร้างนิยม Anthony Giddens ให้ทางออกไว้ว่า ของ ๒ สิ่ง ต้องมีความสัมพันธ์กัน ไม่ควรที่จะแยกหรืออยู่ตรงข้ามกันอย่างเด็ดขาด ถึงแม้ว่าต่างฝ่ายต่างมีความคิดหรืออุดมการณ์ของตนเองที่ชัดเจน ก็ตาม แสงสว่างในกลางวันช่วยให้สรรพชีวิตดำเนินตามวิถีของตน ความมืดในยามกลางคืน เป็นเงื่อนไขแห่งการพอ เพียงและการพักผ่อน ทว่าทั้งกลางวันและกลางคืนก็ไม่สามารถแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง และทำให้เรารู้ซึ่งถึง บรรยากาศแห่งรุ่งอรุณและสนธยา หรือจะเรียกคน ๆ หนึ่งที่ไม่เป็นเด็กว่าเป็นผู้ใหญ่ได้เลยก็ไม่ใช่

เช่นเดียวกัน ในทัศนะแห่งลัทธิเต๋าถือความสำคัญต่อเรื่องความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นเรื่องของทั้งฉัน และเธอ หรือไม่ทั้งฉันและเธอ ลัทธิเต๋ายังวิพากษ์ว่า การใช้มุมมองสิทธิแบบเพศชายจะแยกฉันออกจากเธอ ในขณะที่ มุมมองสิทธิแบบเพศหญิงจะมีเรื่องความห่วงใยและเอาใจใส่ซ่อนอยู่ และสะท้อนออกมาเป็นทั้งฉันและเธอ ซึ่งถือ เป็นการก้าวข้ามขอบเขตของปัจเจกบุคคลเข้าไปสู่ทัศนคติใหม่ทางสังคม หรือตระหนักถึงสิ่งที่อยู่สูงกว่า ซึ่งไม่ใช่ เรื่องง่ายที่จะทำแต่เป็นการท้าทายมากมิใช่หรือ เพราะสิ่งที่อยู่สูงกว่านี้ คือ มโนธรรมที่เป็นเสมือนเครื่องถ่วงดุล แต่สิ่งนี้กลับหายไป ในสภาพสังคมปัจจุบัน และทางเลือก ๒ แพร่งนั้นจำต้องอาศัยมโนธรรมเป็นจุดเชื่อมระหว่างทั้ง ๒ ทาง เพื่อให้เกิดภาวะประนีประนอม รอมชอม เข้าใจเขาเพื่อเข้าใจเรา

๑ + ๑ = ความรักที่มุ่งไปสู่ผู้อื่น (One plus One needs Agape)

อย่างไรก็ดี เราต้องยอมรับในความจริงว่า มนุษย์จะดำเนินชีวิตตามลำพังโดย ปราศจากการปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน หรือกับสรรพสิ่งอื่น ๆ ไม่ได้เพราะเราเป็น สัตว์สังคม และในทางศาสนาก็สอนว่า สิ่งต่างๆ ในโลกถูกสร้างขึ้นมาให้ส่วนหนึ่ง เข้าไปผสานกับอีกส่วนหนึ่ง และแต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กัน มนุษย์แต่ละคนถูกสร้าง ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนผู้อื่น เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อการเติบโตของชีวิตที่สมบูรณ์ในสังคม ซึ่งหากมนุษย์ยอมรับความจริงในเรื่องนี้ ปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่เกิดจากทัศนคติ และการปฏิบัติที่แยกตัวเหมือนมีทางออกเพียงทางเดียวคือ การปฏิบัติความรักแบบ Agape เป็นความรักที่ออกจากตนเองไปสู่ผู้อื่น เป็นพันธะที่คน ๆ หนึ่งกระทำต่ออีก คนหนึ่งอย่างไม่เห็นแก่ตัว เป็นการก้าวเดินที่ต่างฝ่ายต่างหันเข้าหากัน ด้วยการเคารพ และยอมรับในความจริงว่า คนเราแต่ละคนมีความคิดเห็น หรืออุดมการณ์ที่ไม่ตรงกัน ได้เสมอ เพราะอยู่ในบริบทที่ต่างกัน แต่นั่นมิใช่คำตอบที่มนุษย์จะถือว่าอีกฝ่ายไม่ใช่ พวกหรือเป็นศัตรู และบ่อยครั้งคนเราต้องเผชิญกับการปะทะและความเจ็บปวด ใน ช่วงเวลาแห่งการหันเข้าหากัน แต่หากตระหนักอยู่เสมอว่า ความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกันหรืออุดมการณ์ที่ต่างกันต้องได้รับการแก้ไขด้วยหนทางแห่งการหันเข้าหากัน อาศัย ความพยายามใหม่ แต่ละฝ่ายยอมเจ็บตัว ก้าวข้ามประตูแห่งอคติเพื่อเลือกทั้งสิ่งที่เป็นตัวขัดขวางหรือทัศนคติ "คำนึง ถึงแต่ตนเอง" ที่ต่างฝ่ายต่างครอบครองไว้ และคัดกรองหาสิ่งที่เป็นคุณสมบัติต่อการหลอมรวมเพื่อสร้างแนวทางแห่ง การเจริญชีวิตใหม่ด้วยกันในสังคม สังคมแยกตัวในปัจจุบัน ที่ Self Against Other แบบการละเล่นกระดานหกที่เรา มักเพียรถามว่า มโนธรรม ความถูกต้องนั้นอยู่ตรงไหนถึงไม่สามารถถ่วงดุลชั่วคราวได้ คงเป็นสังคมแบบ Self for Other เช่นเดียวกับที่สี่หลักสองสี่ยอมหลอมรวมกันเพื่อสร้างสี่ใหม่ที่งดงามกว่า เช่นนี้ความรักแบบ Agape ก็เป็น คำตอบต่อความสัมพันธ์ใหม่ในสังคมอยู่เสมอ

